

Spoločná výzva organizácií poľnohospodárov zo strednej a východnej Európy adresovaná Európskej komisii

My, zástupcovia poľnohospodárskych komôr a organizácií Vyšehradskej skupiny (Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Slovensko), ku ktorým sa pripojili organizácie zástupcov poľnohospodárov z Chorvátska a Rumunska, sme sa rozhodli vypracovať a podpísať tento spoločný apel na Európsku komisiu 25. apríla 2023 týkajúci sa pokračujúcej alarmujúcej situácie s neobmedzeným bezcolným dovozom poľnohospodárskych komodít z Ukrajiny.

Situácia je vážna. Poľnohospodári v našich krajinách, v dôsledku zlyhania tzv. solidárnych koridorov, čelia v súčasnosti rýchlemu poklesu cien a nedostatku dopytu po obilninách a olejninách v dôsledku previsu ponuky nad dopytom. Zásoby sú na 150 % úrovne typickej pre toto ročné obdobie, ďalšia žatva začína o tri mesiace a je reálna možnosť, že zrná a olejniný z nadchádzajúcej úrody už nebude komu predávať a ani kde skladovať.

Solidárne koridory nefungujú. Situácia je spôsobená najmä bezcolným dovozom ukrajinských poľnohospodárskych produktov do Európskej únie, kde bola dovezená pšenica, kukurica a sója, aj keď boli pôvodne podľa zámeru tzv. solidárnych koridorov určené do tretích krajín, alebo pre tradičných nákupcov ukrajinských produktov. S cieľom pomôcť Ukrajine vyvážať svoju poľnohospodársku produkciu a zásobovať krajiny závislé od dovozu zaviedla Európska komisia tzv. solidárne koridory, ktoré však obchodníci zneužívali, aby sa ľahko a rýchlo obohatili..

Poľnohospodárom zlyháva trh. Stredná a východná Európa je zaplavená ukrajinskou produkciou. V dôsledku toho budú hľadať alternatívne skladovanie alebo iné marketingové možnosti za cenu horších obchodných podmienok. V takom krátkom čase neexistuje reálna možnosť zvýšenia skladovacej kapacity, aspoň nie bez ohrozenia kvalitatívnych parametrov výroby a hlavne jej odolnosti voči plesniam a škodcom. Upozorňujeme, že táto situácia môže mať najväčší dopad najmä na menších poľnohospodárov, ktorí nemajú svoje skladovacie kapacity a ktorí sú v našich krajinách často odkázaní na príjmy zo základnej rastlinnej výroby ako sú obilniny a olejniný.

Poľnohospodári nie sú príčinou inflácie v Európe. Cenu pšenice určujú svetové trhy podľa logiky rovnováhy medzi ponukou a dopytom. Poľnohospodári minulý rok nespôsobili ani zámerne nezneužívali situáciu na trhu, pretože nemôžu ovplyvniť konečnú cenu v cieľi určenia svojho produktu a momentálne nedokážu ovplyvniť ani situáciu na trhu.

Nefážia z toho ani ukrajinskí poľnohospodári. Veľa ukrajinskej pšenice a iných poľnohospodárskych produktov skončilo nie v krajinách s vysokou závislosťou od dovozu potravín, ale na európskom trhu, bez toho, aby spĺňali prísne kvalitatívne parametre a bez toho, aby boli pestované s rovnakým rešpektom k životnému prostrediu, aký vyžaduje Európska únia dodržiavať od

svojich poľnohospodárov. Vzhľadom na to, že poľnohospodárske komodity do Európskej únie dovážajú nie poľnohospodári, ale obchodníci, nie je toto čiastočné prevzatie našich trhov na prospech ani ukrajinským poľnohospodárom (pomôcť mali tie solidárne koridor), ktorí sami dostávajú zlomok skutočnej ceny.

Spotrebiteľia sú ohrození. Za veľký problém považujeme, že akonáhle tovar prekročí hranicu s Ukrajinou, presunie sa na voľný jednotný trh Európskej únie a je veľmi ťažké rozlíšiť jeho konečné miesto určenia. Ani oficiálne štatistiky nemusia odrážať realitu, keďže sa špekuluje o prebalovaní tovaru či zámernom miešaní ukrajinskej pšenice a iných obilnín s lokálnou produkciou s cieľom splniť kvalitatívne parametre a znížiť riziko zakotvenia nezdravých potravín v potravinovom reťazci.

Čo je potrebné urobiť?

- Clá a kvóty musia byť obnovené čo najskôr a zrušené môžu byť až po tom, čo sa Ukrajina stane členom EÚ so všetkými právami a pravidlami. Clá a kvóty medzi Európskou úniou a tretími krajinami existujú najmä z dôvodu úplne odlišných podmienok pre poľnohospodárov na jednotnom trhu a mimo neho. Keďže Európska únia kladie veľký dôraz na výrobu šetrnú k životnému prostrediu a dlhodobú udržateľnosť, náklady pre európskych poľnohospodárov sú často vyššie, zatiaľ čo produkčný potenciál je v dôsledku rôznych zákazov a obmedzení nižší. Ako príklad možno uviesť reštriktívny prístup EÚ ku GMO, prípravkom na ochranu rastlín alebo stanovenie maximálneho množstva dusíkatých hnojív na hektár. Ukrajinskí poľnohospodári zatiaľ nepodliehajú rovnakému súboru pravidiel ani podpory z európskeho rozpočtu. Keď sa Ukrajina stane plnoprávnym členom EÚ, môžu sa clá zrušiť.
- Potrebujeme vzbudiť dôveru v spoločný trh tak u poľnohospodárov, ako aj u spotrebiteľov. Upozorňujeme preto na chýbajúce kontrolné mechanizmy, ktoré by zabezpečili, že tieto komodity budú prepravené na miesto určenia a nebudú skladované v Európe, čo ovplyvňuje nielen vývoj cien komodít na domácom trhu, ale potenciálne (pretože sa často jedná o tzv. technické plodiny, ktoré nie sú určené na ľudskú spotrebu) ohrozuje aj bezpečnosť spotrebiteľov. Bez náležitých kontrolných mechanizmov si verejné orgány, ako aj občania nemôžu byť istí, že výrobky spĺňajú prísne európske normy pre poľnohospodárske a potravinárske výrobky, čo znižuje konkurencieschopnosť našich poľnohospodárov.
- Potrebujeme skutočné európske riešenie, ktoré zabezpečí, že ukrajinská poľnohospodárska produkcia dosiahne svoje konečné miesto určenia a ukrajinskí poľnohospodári budú v tomto procese spravodlivo kompenzovaní. Jednostranné riešenia ohrozujú samotnú funkciu jednotného trhu. Preto navrhujeme prísny kontrolný mechanizmus pre ukrajinský vývoz na hranici Európskej únie, ktorý zabezpečí, že nákladné autá dosiahnu miesto určenia (sledovanie GPS) a náklad vlakov zostane zapečatený až do konečného miesta určenia v prístave.
- Navrhujeme nasledujúci kontrolný mechanizmus, ktorý považujeme za efektívny. Dodávky poľnohospodárskych komodít z Ukrajiny jej tradičným odberateľom, ktorí využívajú EÚ len na účely tranzitu, budú sprevádzané certifikátom s uvedením miesta určenia a použitia ukrajinskej produkcie. Tento certifikát bude následne slúžiť ako podmienka pre vstup na jednotný európsky trh a bude kontrolovaný pri vstupe do schengenského priestoru. Zároveň navrhujeme zákaz dovozu komodít z Ukrajiny, ktoré obsahujú látky zakázané Európskou úniou, ako sú niektoré druhy pesticídov, antibiotiká a iné látky. Navrhujeme aj prísnejšie náhodné kontroly komodít, ako sú obilniny, olejniný a produkty živočíšnej výroby vstupujúcich na trh Európskej únie, a to nielen z tretích krajín, ale aj v rámci samotného európskeho trhu. Zásielky, u ktorých príslušné orgány zistia, že nie sú v súlade s európskymi pravidlami, by sa mali riešiť intervenčnými nákupmi národných štátov. Príklady následného použitia týchto zásielok zahŕňajú zariadenia na výrobu bioplynu alebo výrobu bioetanolu.
- Rozhodnutie ovplyvňujúce poľnohospodárstvo a živobytie poľnohospodárov sa musí v budúcnosti prijímať s oveľa väčšou obozretnosťou a rešpektom. Poľnohospodárska výroba musí byť z pohľadu

poľnohospodárov (rastlinná aj živočíšna) plánovaná dlhodobo a nie je možné len tak zo dňa na deň vypnúť všetku prvovýrobu. Súčasná situácia môže byť signálom pre farmárov, že po ich produkcii nie je dopyt a v dôsledku toho začnú znižovať produkciu, čo sa síce neprejaví hneď na trhu, ale rozhodne to bude znamenať úplné zlyhanie agropolitiky EÚ, ktoré neskôr ovplyvní ceny aj kvalitu poľnohospodárskej výroby.